

صلى الله عليه وسلم

١٣٣١ هـ

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی شهید صدوقی یزد

دانشکده دندانپزشکی

پایان نامه:

جهت دریافت درجه دکترای دندانپزشکی

موضوع:

ارزیابی ویژگی ها و ساختار پایان نامه های دانشجویان فارغ التحصیل رشته
دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد از سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸

استاد راهنما:

دکتر حسین فلاح زاده

استاد مشاور:

دکتر فاطمه عزالدینی

نگارش:

میمنت احسان دوست

شماره پایان نامه: ۳۸۹

دیماه ۱۳۸۸

کتابخانه مرکزی
شعبه پزشکی

۱۳۸۸ / ۱۲ / ۲۷

۱۳۳۸۱۶

بگذار تا به لجه باران بخوانمت
ماند عشق از دل و از جان بخوانمت
تا کوهها صدای مرا منتشر کنند
همراه بادهای پریشان بخوانمت
چشم سفید کشت و تو از ره نیامدی
یعقوب وار، یوسف کنعان بخوانمت
بگذار تا به یمن ظهورت بهار محض
بر کوش شاخه های زمستان بخوانم
آهنگ آتھاب سراب است در دم
بگذار تا به لجه باران بخوانمت

تقدیم به:

پیشگاه مقدس حضرت ولی عصر جت بن الحسن

(عجل الله تعالی فرجه الشریف)

تقدیم به استاد گرامر:

جناب آقای دکتر حسین فلاح زاده

بر پاس زحمات بی دریغ و خالصانه اش

و با تقدیر و پاس فراوان از استاد ارجمندم:

سرکار خانم دکتر فاطمه عزالدینی

که حامی و پشتیبان من در تهیه این مجموعه بود

تقدیم به پدرم:

او که همیشه سنگ زیرین آبیاب بود و غم غربت را برای آسایش و رؤسفیدی ما تحمل می کرد؛ اما پسته دحاحای

خالصانه اش پشیمان را هم بود.

پدر جان دوستت دارم و این مدرک دکتری را حاصل زحمات دلسوزانه ثا

می دانم.

تقدیم به مادرم:

تلور راستین گذشت و فداکاری و ایثار؛ او که فط دحاحای خالصانه و صدای کرش تصلی من در غربت بود.

مادر جان دوستت دارم و همیشه نیازمند دحاحایت هستم.

تقدیم به برادر عزیزم

ایمان

و خواهرهای عزیزم

که همیشه مجتشان موجب دلگرمی من بود.

تقدیم به تمامی اساتید محترم دانشکده که در کاشی های علمی همیشه راهنمایم بودند، و عزیزانی که درس معرفت و زندگی را در محضرشان آموختم:

جناب آقای دکتر محمد حسن اخوان کرباسی

و

جناب آقای دکتر مهدی تبریزی زاده

با پاس فراوان از:

سرکار خانم حکیمیان

و تقدیم به تمامی همکلاسی ها و دوستانی که
یاد و خاطره با آنها بودن را هیچگاه فراموش نخواهم کرد.

و
تقدیم به همه می‌بیماران که بر بالینشان طب آموختم

چکیده:

خلاصه و هدف:

پایان نامه ها به عنوان یکی از منابع اطلاعاتی مهم و با ارزش به شمار می آیند که به ویژه در کتابخانه های دانشگاهی از اهمیت خاصی برخوردار می باشند. با توجه به اینکه یکی از رسالت های مهم دانشگاه تشویق و هدایت دانشجویان به امر پژوهش، اختراع، اکتشاف، نوآوری و خلاقیت است نقش پایان نامه ها در این راستا بیش از پیش مشخص می گردد. هدف از این مطالعه ارزیابی ویژگی ها و ساختار پایان نامه های دانشجویان فارغ التحصیل رشته ی دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد از سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸ بوده است.

مواد و روش کار:

کلیه پایان نامه های دانشجویان دندانپزشکی که از سال ۱۳۸۴ الی ۱۳۸۸ به اتمام رسیده و دفاع شده اند شامل ۱۵۱ جلد پایان نامه مورد مطالعه قرار گرفت.

برای هر پایان نامه به طور جداگانه پرسشنامه ای تکمیل شد. قسمت های مختلف پایان نامه ها که شامل: نوع بخش، تعداد دانشجویان، تعداد استاد راهنما و تعداد استاد مشاور، جنس دانشجو، تعداد منابع، نوع پایان نامه (تحقیقاتی- غیر تحقیقاتی)، بیان مسئله، بررسی متون، ذکر منابع در بررسی متون، اهداف، فرضیات و سوالات، چگونگی ارائه نتایج، شیوه ارائه نتایج (جداول و نمودارها)، بحث و نتیجه گیری، چگونگی یافتن منابع، روش یافتن منابع، نمره ی پایان نامه به دقت مطالعه گردید و در مورد برخی قسمت ها که شامل: روش نمونه گیری، حجم نمونه ها، متغیرها و نوع مطالعه بود، ارزشیابی توسط استاد راهنما صورت گرفت؛ به هر قسمت امتیاز داده شد و از مجموع نمرات (امتیازها)، نمره کیفیت پایان نامه تعیین گردید.

پس از ارزیابی جزئیات پایان نامه ها و ثبت در فرم پرسشنامه، اطلاعات لازم را کد گذاری نموده، وارد کامپیوتر کردیم و با استفاده از نرم افزار Spss و آزمون های T-test و آنالیز واریانس و آمار توصیفی، اطلاعات مورد نیاز استخراج و تجزیه و تحلیل گردیدند.

نتایج:

نتایج حاصل از این تحقیق به شرح زیر می باشد:

از نظر کیفیت نمره پایان نامه، ۷۸/۱ درصد از پایان نامه ها دارای نمره کیفیت خوب، ۲۱/۹ درصد دارای نمره کیفیت متوسط و ۰/۰ درصد نمره کیفیت ضعیف داشته اند.

۱- بیشترین میزان تحقیقات انجام شده در بخش های دانشکده مربوط به بخش درمان ریشه و کمترین آن مربوط به بخش آسیب شناسی بود. میانگین نمره کیفیت دانشجویانی که از طریق کنکور سراسری وارد دانشکده دندانپزشکی شده اند بیشتر از دانشجویان بهداشتکار دهان و دندان و دانشجویان تکمیلی بود (میانگین نمره قبول شدگان کنکور: ۲۳/۹۹، میانگین نمره ی بهداشتکاران: ۲۲/۹۸ و میانگین نمره ی دانشجویان تکمیلی: ۲۳/۶۷ بود).

۲- بیشتر پایان نامه ها به صورت یک نفره و تحت نظارت یک استاد راهنما و یک استاد مشاور انجام شده است.

۳- اکثر پایان نامه ها از نوع تجربی بودند.

۴- در اکثر موارد (۹۸/۷٪) بیان مسئله به صورت کامل نوشته و در ۹۷/۴٪، اهداف صحیح تنظیم شده و در ۸۲/۱ درصد، منابع به طور کامل در بررسی متون و بحث ذکر گردیده بود.

۵- تنها در ۲۵/۸ درصد موارد روش های نمونه گیری کامل و صحیح بیان شده و در ۵۶/۳ درصد شیوه ارائه جداول و نمودارها صحیح بود.

۶- تقریباً در اکثر موارد (۸۲/۱ درصد) سؤالات و فرضیات به طور صحیح تنظیم گردیده بود و متغیرها در ۷۸/۱ درصد موارد کامل و صحیح تنظیم گردیده بودند.

۷- کمترین نمره کیفیت پایان نامه ها ۱۴/۵۰ و بیشترین نمره ۳۰ بدست آمد.

بحث و نتیجه گیری:

با توجه به نتایج، پیشنهاد می شود که در تمام دانشگاه ها، نظارت بیشتری روی کیفیت پایان نامه ها به ویژه در بخش های خاص نظیر استفاده و نگارش منابع، روش نمونه گیری و شیوه ارائه نتایج صورت گیرد. نقش حمایتی دولت یکی از عوامل در پیشبرد اهداف پژوهشی و پیشبرد امر تحقیقاتی در کشور است. وجود همکاری مناسب بین دانشگاه ها ضروری است و داشتن محیط مناسب که دانشجویان بتوانند از طریق ابزار هایی چون رایانه، مجلات و مقالات به اطلاعات و منابع جدید دسترسی داشته باشند، نیز لازم و ضروری به نظر می رسد. توجه کافی به امر تحقیقات به عنوان بخشی از دروس دانشجویان در دانشگاه ها، از مهمترین نکات قابل ذکر می باشند.

واژه های کلیدی: پایان نامه، ارزیابی، تحقیق، سازمان بهداشت جهانی

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

چکیده

۱	فصل اول: کلیات
۲	مقدمه
۴	بیان مسئله و اهمیت موضوع
۸	کیفیت علمی تحقیقات دانشجویان علوم پزشکی
۹	نگارش پایان نامه
۱۰	صفحه عنوان (Title page)
۱۰	خلاصه (Abstract)
۱۰	بیان مسئله، اهداف و فرضیات
۱۲	مروری بر مقالات (Review of literatures)
۱۲	اهداف و فرضیات
۱۳	مواد و روش کار (Materials and Method)
۱۵	نتایج (Results)
۱۶	نتیجه گیری (Conclusion)
۱۶	ضمائم (Appendices)
۱۶	منابع و مراجع (References)
۱۷	مروری بر مطالعات مشابه (مقالات)
۲۱	هدف اصلی

۲۱	هدف های فرعی.....
۲۱	سوالات.....
۲۱	فرضیه.....
۲۲	فصل دوم: روش کار.....
۲۳	نوع و روش مطالعه.....
۲۳	جامعه مورد بررسی.....
۲۴	روش نمونه گیری و تعیین حجم نمونه.....
۲۴	ابزار مطالعه یا روش اخذ اطلاعات.....
۲۴	روش اجرا.....
۲۷	روش تجزیه و تحلیل داده ها.....
۲۷	نحوه امتیازدهی به قسمت های مختلف پرسشنامه.....
۳۰	فصل سوم: نتایج.....
۳۱	نتایج.....
۴۹	فصل چهارم: بحث و نتیجه گیری.....
۵۰	بحث و نتیجه گیری.....
۵۶	پیشنهادات.....
۵۸	خلاصه انگلیسی (Abstract).....
۶۰	منابع (References).....

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۷	جدول شماره ۱-۱: ..... لیست پیشنهادی جهت انتخاب موضوع تحقیق توسط دانشجو
۲۳	جدول شماره ۱-۲: ..... متغیرها
۳۲	جدول شماره ۱-۳: ..... توزیع فراوانی پایان نامه ها برحسب بخش های مختلف
۳۳	جدول شماره ۲-۳: ..... توزیع فراوانی چگونگی بیان مسئله در پایان نامه های مورد بررسی
۳۳	جدول شماره ۳-۳: ..... توزیع فراوانی چگونگی تنظیم اهداف در پایان نامه های مورد بررسی
۳۴	جدول شماره ۴-۳: ..... توزیع فراوانی چگونگی تنظیم سوالات و فرضیات در پایان نامه های مورد بررسی
۳۴	جدول شماره ۵-۳: ..... توزیع فراوانی چگونگی تنظیم متغیرها در پایان نامه های مورد بررسی
۳۵	جدول شماره ۶-۳: ..... توزیع فراوانی چگونگی روش نمونه گیری در پایان نامه های مورد بررسی
۳۵	جدول شماره ۷-۳: ..... توزیع فراوانی چگونگی محاسبه حجم نمونه در پایان نامه های مورد بررسی

- جدول شماره ۸-۳: ۳۶
توزیع فراوانی چگونگی عنوان نتایج در پایان نامه های مورد بررسی
- جدول شماره ۹-۳: ۳۶
توزیع فراوانی چگونگی شیوه ارائه نتایج در پایان نامه های مورد بررسی
- جدول شماره ۱۰-۳: ۳۷
توزیع فراوانی تفاوت سال دفاع با جدیدترین منبع استفاده شده در پایان نامه
- جدول شماره ۱۱-۳: ۳۸
توزیع فراوانی چگونگی بحث و نتیجه گیری
- جدول شماره ۱۲-۳: ۳۸
توزیع فراوانی چگونگی ذکر منابع در بررسی متون در پایان نامه های مورد بررسی
- جدول شماره ۱۳-۳: ۳۹
توزیع فراوانی چگونگی شیوه نگارش منابع در پایان نامه های مورد بررسی
- جدول شماره ۱۴-۳: ۳۹
میانگین و انحراف معیار نمره کیفیت پایان نامه برحسب نوع بخش دانشکده
- جدول شماره ۱۵-۳: ۴۰
توزیع فراوانی تعداد دانشجویانی که در پایان نامه مشارکت داشته اند.
- جدول شماره ۱۶-۳: ۴۱
میانگین و انحراف معیار نمرات برحسب تعداد دانشجو
- جدول شماره ۱۷-۳: ۴۲
میانگین و انحراف معیار نمره کیفیت پایان نامه ها بر حسب تحقیقاتی بودن پایان نامه
- جدول شماره ۱۸-۳: ۴۲

میانگین و انحراف معیار نمره کیفیت پایان نامه و نمره پایان نامه در پایان نامه های مورد بررسی

جدول شماره ۱۹-۳: ۴۳

ضریب همبستگی نمره پایان نامه و نمره کیفیت پایان نامه

جدول شماره ۲۰-۳: ۴۳

توزیع فراوانی نوع روش مطالعه در پایان نامه های مورد بررسی

جدول شماره ۲۱-۳: ۴۴

توزیع فراوانی نمرات کیفیت پایان نامه ها

جدول شماره ۲۲-۳: ۴۵

میانگین و انحراف معیار نمرات کیفیت پایان نامه برحسب تعداد استاد راهنما

جدول شماره ۲۳-۳: ۴۶

توزیع فراوانی تعداد استاد مشاورهایی که در انجام پایان نامه مشارکت داشته اند

جدول شماره ۲۴-۳: ۴۶

میانگین و انحراف معیار نمرات کیفیت پایان نامه ها برحسب تعداد استاد مشاور

جدول شماره ۲۵-۳: ۴۷

توزیع فراوانی نوع قبولی در دانشکده در پایان نامه های مورد بررسی

جدول شماره ۲۶-۳: ۴۸

میانگین و انحراف معیار نمرات کیفیت پایان نامه ها برحسب نوع قبولی

فصل اول

کلیات

Introduction

مقدمه

یکی از مهمترین اهداف دانشگاه های علوم پزشکی، علاوه بر تربیت نیروی کار آزموده و ماهر جهت رفع نیازهای بهداشتی و درمانی جامعه، تربیت محقق و پژوهشگر است و به همین دلیل پایان نامه های دانشجویی در سطح عمومی، تخصصی و فوق تخصصی به عنوان منابع با ارزش تحقیقی در کشور مطرح می شوند^(۱). سالانه صدها دانشجو در مقاطع مختلف تحصیلی فارغ التحصیل می شوند و فارغ التحصیلی هر کدام از آنان مشروط به دفاع از پایان نامه های تحقیقی و پژوهش در زمینه های مربوط است. به عبارت دیگر پایان نامه آخرین بخش دوره دکترای عمومی و تخصصی گروه پزشکی است که طی آن دانشجو و دستیار موظف است در یکی از زمینه های رشته ی تحصیلی خویش به انجام کار تحقیقی بپردازد و نتایج آن را به صورت پایان نامه ای مطابق با مفاد آیین نامه های موجود ارائه دهد.^(۱) پایان نامه یا رساله معمولاً اولین تجربه تحقیقاتی دانشجو است و دانشجویان دوره های کارشناسی ارشد و دکترا موظف به نگارش آن هستند به همین دلیل، پایان نامه دانشجویی از اهمیت خاصی برخوردار است و هر گونه توجه و دقت در امر پایان نامه نویسی و ارتقاء کیفیت آن در آینده تحقیقاتی کشور بسیار مفید خواهد بود.^(۲،۳)

از آنجا که پایان نامه به نوعی، شناسنامه علمی محقق است و هرگز قابل تعویض یا تصحیح نمی باشد به علاوه هرگز ابطال نیز نمی شود لذا ارائه صحیح، استاندارد و مدون پایان نامه به عنوان گزارش یک پژوهش از اهمیت فراوانی برخوردار است. پایان نامه ها از چند جهت عمده دارای اهمیت می باشند.^(۴)

۱- نخست آن که پایان نامه ها در واقع آموزش دانش، مهارت، و متدولوژی تحقیق برای دانشجویان می باشند. بنابراین ضرورت دارد که چهارچوبی مناسب و یکنواخت برای ارائه این واحد آموزشی- پژوهشی ارائه گردد.

۲- از طرف دیگر، هر پایان نامه به عنوان الگویی برای سایر دانشجویان قلمداد می گردد که به

عنوان مرجع و برای اطلاع از ساختار مرسوم دانشگاه. به آن مراجعه می کنند بنابراین وجود پایان نامه هایی با ساختار مناسب برای راهنمایی در این زمینه احساس می شود. به طور کلی پیشرفت و توسعه هر کشوری وابسته به میزان پژوهش های انجام شده در آن کشور است به طوری که آمار و ارقام نیز وابستگی میان پژوهش و توسعه را نمایان می سازد.

هدف از انجام این پایان نامه بررسی ویژگی ها و ساختار پایان نامه های دانشجویان فارغ التحصیل رشته دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد از سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸ می باشد.

بیان مسئله و اهمیت موضوع

پایان نامه ها به عنوان یکی از منابع اطلاعاتی مهم و با ارزش به شمار می آیند که به ویژه در کتابخانه های دانشگاهی از اهمیت خاصی برخوردار می باشند. پایان نامه ها در واقع تصویری از قالب مورد پذیرش دانشگاه در ارائه نتایج یک پژوهش است. با توجه به این اصل که یکی از رسالت های مهم دانشگاه، تشویق و هدایت دانشجویان به امر پژوهش، اختراع، اکتشاف، نوآوری و خلاقیت است، نقش پایان نامه ها در این راستا بیش از پیش مشخص می گردد.^(۳)

همچنین، موضوعات پایان نامه ها می توانند انعکاسی از خط سیر پژوهشی دانشگاه باشند که به صورت تدریجی در جهت دادن به فعالیت های علمی دانشگاه و کسب اعتبار علمی آن دخیل باشند.^(۴)

پایان نامه یا رساله، معمولاً اولین تجربه تحقیقاتی دانشجو است و دانشجویان دوره های کارشناسی ارشد و دکترا موظف به نگارش آن هستند به همین دلیل، پایان نامه دانشجویی از اهمیت خاصی برخوردار است و هرگونه توجه و دقت در امر پایان نامه نویسی و ارتقاء کیفیت آن در آینده ی تحقیقاتی کشور بسیار مفید خواهد بود.^(۵)

پایان نامه، گزارشی است کامل که محقق آن را به عهده گرفته و به پایان رسانیده است مشروط بر اینکه همه مراحل موضوع بحث را از همان زمانی که به شکل سوژه یا اندیشه ای بوده تا وقتی که به شکل نتایجی مدون و مرتب که با ادله، براهین و مدارک مستدل شده است در بر گیرد.^(۶) یک پایان نامه خوب، پایان نامه ای است که در تهیه آن به همه ظرایف و نکات ریز و درشت پایان نامه نویسی و تحقیق، توجه شده باشد.^(۷)

تعداد استاندارد های قید شده برای نگارش پایان نامه در ایزو بالغ بر ۹۵ مورد می باشد که می توان این استاندارد ها را در ۲۲ زمینه یا حوزه مختلف تقسیم بندی نمود. این حوزه ها عبارتند از: شکل فیزیکی پایان نامه ها، شماره گذاری بخش ها، شماره گذاری صفحه ها، بخش مقدماتی، بدنه اصلی، بخش انتهایی، روی جلد، صفحه عنوان، عنوان پایان نامه، اختصاص شماره ISBN و

ISSN، حق مؤلف، غلط نامه، چکیده، پیش گفتار، فهرست مندرجات، فهرست تصاویر و جداول، متن اصلی، تصاویر، منابع و مآخذ، ضمائم، نمایه، موارد خاص پایان نامه های فارسی، تعداد استاندارد های مطرح شده در هر یک از این حوزه ها متغیر می باشد چنانکه به طور مثال، در حوزه منابع و مآخذ تعداد مواردی که لازم است رعایت گردند دو مورد و در حوزه تصاویر تعداد استاندارد های قید شده بالغ بر ۸ مورد است^(۹و۸).

در بررسی به عمل آمده روی ساختار پایان نامه های مقطع تحصیلات تکمیلی که در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان انجام شد، مشخص گردید که علیرغم تعداد زیاد پایان نامه های دانشکده پزشکی، فقط ۲۱/۴ درصد موارد، بنیادی- کاربردی بوده اند و در این میان، دانشکده دندانپزشکی با داشتن ۶۸/۸ درصد موارد، پایان نامه های بنیادی- کاربردی، رتبه اول در بین دانشکده های مختلف را دارا بود^(۳).

مطالعه ای دیگر، ضمن بررسی کیفیت تحقیقات پزشکی در کشور هلند، وجود نقایصی در طراحی و اجرا را در اکثریت این تحقیقات گزارش نموده و اذعان داشته برای پاسخ به سوالاتی که مکرراً در تجارب روزمره بالینی با آن مواجه هستیم، باید تحقیقاتی با طراحی مناسب انجام شوند، در غیر این صورت، نتایج حاصل به دلیل داشتن سوگیری، قابل تعمیم به جمعیت مورد مطالعه نمی باشند. پژوهشگر برخی از سوالات مهمی را که در حین طراحی آماری برای محقق مطرح می باشند: انتخاب افراد مورد بررسی، تعداد واحدهای مورد بررسی (تعداد افراد در هر گروه) و نحوه انتخاب و ورود افراد در هر یک از گروه های مورد مطالعه را ذکر می نماید و اظهار می دارد علاوه بر طراحی صحیح، روش های آماری مناسب برای تجزیه و تحلیل اطلاعات نیز از قبل باید انتخاب و مشخص شوند^(۱۰). مطالعه دیگری هم توجه ویژه به روش های آماری را عامل مهمی در جهت ارتقای کیفیت تحقیقات پزشکی می داند^(۱۱).

به طور کلی، پیشرفت و توسعه هر کشوری وابسته به میزان پژوهش های انجام شده در آن کشور است به طوری که آمار و ارقام نیز وابستگی میان پژوهش و توسعه را نمایان می سازد. در سال